

ODPOVĚĎ ZA SPISOVATELE V EXILU

Egon Hostovský

Kdesi v lůně redakce Literárních novin, či kdesi nad nimi ve vyšších polohách moci skrývá se sabotér. A to sabotér věru škodolibý. Jen jako akt sabotáže a poťouchlé škodolibosti vůči bolševickým zápasníkům v oblasti literatury lze si vysvětlit, že Literární noviny pověřily Jana Pilaře, aby se vypořádal se spisovatelem v exilu. V dlouhém článku z 29. října s titulkem Zradit – znamená zahynout objevuje Jan Pilař, že čeští spisovatelé v exilu pracně shánějí finanční základnu pro své publikace, a za druhé, že jejich tvorba je teskná, tragická a často beznadějná.

Nestálo by za fajfku tabáku, abych užil Pilařova originálního rčení, vysvětlovat bolševickým mlokům, že od plných hrnců čočovice útočí někdo právě na to, co slouží ke cti spisovatelům v exilu, to jest na jejich úsilí vydávat v poměrech nejtěžších nepodplatné knihy v rodném jazyku. Stejně by bylo zbytečné, jako když kachnám házíš, abych vykládal těm, kdož uznali Zápotockého za romanopisce a Štolla za filozofa, že tragédii se možno poklonit, nebo ji neuznat, ale že nelze na ni strouhat mrkvičku, pokud se ovšem tvůj duševní vývoj nezastavil ve věku puberty. O to všechno nejde. Jde o ten groteskní fakt, že kdesi kdosi pověřil právě Jana Pilaře touhle špinavou prací. Pilař říká na adresu Ferdinandů Peroutků, Ivanů Blatných, Zdeňků Němečků, Janů Čepů, Petřů Denů a Ivanů Jelínků, že nikdo u nás o nich nic neví, natož aby želel jejich literárních výtvorů a postrádal jich v obraze naší literatury. Budiž, není to poprvé ani naposledy, že bolševický mlok předstírá naprosté ignorantství. Zato ti, o kterých píše, znají Jana Pilaře. Nuže, zde je portrét muže, který na zatracení spisovatelů v exilu dovolává se – lidé, držte si kloboučky! – veršů Viktora Dyka.

Jan Pilař před válkou patřil ke straně agrární a jako literát hlásil se do kruhu takzvaných ruralistů. Když se rozpoutal boj mezi ruralisty a nadanějšími básníky katolickými o vztah k půdě v tradicích české poezie, přisedlal Pilař na oře militantních katolíků. Za války proslul příslovecnou zbabělostí a stýkal se výhradně s kolaboranty. Na sklonku války vyznával kult Edvarda Beneše. Po válce se zřekl Beneše a vstoupil do komunistické strany, pod jejímiž křídly soudil své bývalé druhy kolaboranty. Když jsem měl v Praze naposledy tu hanbu vidět tohoto Jidáška, bylo to ve společnosti starých komunistů. Ti před ním zarytě mlčeli, a když se

Jan Pilař od nich zvedl, šeptali si o něm postrašeně jedno slovo: Práskač! Možná že i toto výmluvné lidové slovo je nyní porušeno, ale tehdy ještě znamenalo špicla a udavače nejhrubšího zrna.

Mám před sebou 2. číslo pátého ročníku revue Řád z roku 1939. Tam tehdy psal Jan Pilař a jeho básně vycházely vedle příspěvků Jana Zahradníčka, Jaroslava Durycha, Františka Křeliny, Rudolfa Medka a jiných. Zradil je všechny. Zradil v životě kdekoho a kdeco. Má z toho špatné srdce, ale má peníze, moc – a štítí se ho jak komunisté, tak i nekomunisté. Jan Pilař v revui Řád z roku 1939 má tyto verše:

*Vím, že jen jeden strom je pro mne zaslíben
a hledám jeho dech ve věčném klopýtání,
bezdná noc, jež vzala mrtvým sten,
mne stále nalézá před chrámem odříkání.
Do trávy upadám, kde voní šalvěj, máta,
a čekám na chvíli, kdy Bůh dá listům hlas:
ať padá měkký déšť, ať kanou slova svatá
do krve temných dnů a posilňují nás.*

Pilař lkal tenkrát, že věčně klopýtá. Už neklopýtá. Psal tenkrát, že bezdná noc ho stále nalézá před chrámem odříkání. Už dávno se ničeho neodříká. Jan Pilař dostal za úkol vyřídit na dálku rovněž mou maličkost. Píše: „K smutku přirostlému k zimomřivým duším přiznává se i Egon Hostovský, člověk bez národa a bez tváře, který za žold prodal i svůj rodný jazyk a rozplynul se v kosmopolitní západní kultuře.“

Soudruhu Pilaři, „smutek přirostlý k zimomřivým duším“ je citát z mých Listů z vyhnanství a vy jste v roce 1946 prohlásil v komunistických Zemědělských novinách Listy z vyhnanství za „perlu české literatury“; české literatury, nikoli kosmopolitní. Vy, Jene Pilaři, jste s Janem Drdou a Františkem Götzem spoluvinen jako literární porotce, že mi slavnostně byla přirčena cena Země české za zvlášť dekadentní a kosmopolitní knihu Cizinec hledá byt. Počátkem roku 1948, ač jste věděl, že jsem protimarxista, pocházím z buržoazní rodiny a jsem „mystický bludař“, volil jste mne v souhlase s Janem Šternem a Jiřím Hájkem za čestného předsedu Klubu mladých československých spisovatelů. Proč jste tohle všechno dělal? Protože vám tak bylo nařízeno těmi, kteří mě chtěli zkorumpovat a koupit. Vy jste v trvalém žoldu, proto jste doma, já odmítl žold, daleko vyšší, než je váš, proto jsem v exilu. Nevěříte-li, že mám tvář, pošlu rád vaši paní svou fotografii, a co se týče té prodané řeči, nevím, jak to myslíte; protože na Západě lze prodat leccos, ale řeč nikdo nekoupí.

Kdo nejde s námi...

Řeč byla donedávna dobrý obchodní artikl na Východě, když jí v praxi určil tržní hodnotu velký Stalin svými zásahy do jazykovědy. Jen si pěkně zjistěte, kolik domácí lingvisti vydělali na rusifikaci češtiny.

Proslulý francouzský spisovatel Georges Bernanos, o němž ovšem Jan Pilař může prohlásit, že o něm nikdo neví, poznal na vlastní zkušenost tragické děje občanské španělské války. Mátlo ho, že na obou stranách v tom bratrovražedném boji jak jedinci, tak skupiny napořád mluví a jednají jménem národa. I zamýšlel se dlouho nad tím, kdo je národ, až přišel k závěru, že především chudí jsou národ. Ano, především chudí jsou národ! Kdo dobrovolně volil chudobu a strádání v době, kdy národ byl na zemi a němý, stal se volky nevolky mluvčím národa. Ten, kdo dobrovolně přijal žold uchvatitelů, zradil národ. To je celý rozdíl mezi námi a vámi, Jene Pilaři. Celý rozdíl mezi chudou literaturou exilu, smutnou a rozteskněnou, a mezi oficiální literaturou domácí, optimistickou po vzoru sovětském a roztančenou po vzoru kozáčka. Ta bujará literatura sice vychází v statisících s podporou strany a vlády, ale ochoří z ní duše i rozum, pokud ji vůbec kdo čte.

(1955)